

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

DAN DAMASCHIN – BETWEEN THE DIVINE AND THE POETIC CREATIVITY

Andrada Mare

PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: The paper intends to define and analyze Dan Damaschin's religious life and work, his strong believes in the life being filtered by the divine word or Christian laws. The religious poet is first of all a believer in the very biblical sense, so the substance of his religious creation must be consistent with the Bible's principles. Dan Damaschin's poetry highlights the consubstantiality between the divine and the poetic creativity. The author examines the relation between the sacred and the poetic, with reference to the Biblical text. The poetry of the "dialogue" with Divinity, of finding a reference point in the transcendent is imposed by the gravity of emotion, by purity and the ardour of feeling. Because the religious poet places himself under the authority of the Scripture and of God, his subjectivity as an artist is voluntariness.

Keywords: Divinity, Christian laws, biblical sense, poetic creativity

Pseudonim al lui Damaschin Hărdăuț, Dan Damaschin a debutat cu poezie în ziarul „Crișana” din Oradea în 1967, gestionându-și calm și echilibrat aparițiile editoriale. Creația lui Dan Damaschin angajează în modul cel mai adânc ființa celui ce scrie, poezia devenind pentru el revelație, viziune, adică o percepție a ceea ce nu se vede, întrucât se află dincolo de epifenomen, de preajmă. Percepția este exprimată într-un limbaj poetic adecvat, conceput de poetul liric tocmai pentru a-și exprima viziunea. Debutează cu volumul *Intermundii* (1975) și continuă cu volumele: *Reculegeri* (1981), *Trandafirul și clepsidra* (1985), *A cincea esență* (1989), *Kaspar Hauser* (1991), *Atotsfârșitul* (1995), *Îndurările și alte poeme* (2002), *Rugăciunile pictorilor* (2005), *Ziua Fiului Omului* (2016). Deși primele volume conțin în datele lor esențiale receptarea maleficului existențial, poezia lui Damaschin este profund individualizată ca viziune tragică, sepulcrală asupra destinului uman: „fără să fie trecut printre «premiânții generației optzeciste», Dan Damaschin și-a asigurat, prin timbrul său singular, un loc aparte în poezia actuală, ca un elegiac al malignului, vibrând tragic și captând rezonanța unui nesfârșit martiraj al ființei.”¹

Nelăsându-se influențat de viziunile antireligioase ale altor poeți de același gen, Damaschin își situează opera în atemporalitate, refuzând să se situeze în orizontul materialist.

¹ Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române*, Vol. C/D, articol redactat de Constantin Cubleșan, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, p. 561.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Considerându-se un slujitor al unui chin frumos, își situează opera în atemporalitate, fiind un poet care aspiră spre o poezie ermetică și metafizică a vinei și ispășirii, existând astfel o voință de puritate aproape deznădăjduită, disperată. Imaginile șochează prin forța de a da corporalitate unei gândiri abstracte, realizându-se un univers închis, necontingent, în care sentimentul adevărului vine din obscuritate calculată:

„Neîntârziat mereu e curcubeul ce îmi botează
Deznădejdea oricât aş vrea să îl amân
De putregaiul unei harfe trăsните te agață
Aidoma regelui Lear de coroana părelnică, de fân.”²

Poetul impune o sensibilitate inconfundabilă, poezia lui distingându-se prin ermetism, prin imagini dense și armonioase, fiind concepută ca un ceremonial al rostirii, în timp ce ființa se caută, se aproximează și tinde să se identifice. Motivul central în jurul căruia se dezvoltă metaforismul hieratic al poetului este oglindirea. Motivul obsesiv al oglinzii, constituie o metaforă a textului în continua lui alcătuire. Acest motiv este sugerat cu ajutorul simbolului care „dezvăluie oglinzi, solzi de nenufăr”. Rostirea poematică reprezintă pentru Damaschin apropierea celor mai depărtate lucruri, viziunea poetică transfigurându-se în viziune eshatologică, cuprinzând laolaltă fascinația originalului și fascinația apocalipticului: „profeți îmbrâncindu-se unul pe celălalt în prăpastie / rătăcitorii pe care nu mai e cine să-i întoarcă din drum”.³

Unul dintre cei mai mari poeți români religioși în viață, Damaschin nutrește ambiția totalizantă a regăsirii semnelor divinității și a cuvântului primordial, astfel încât poezia trebuie să amintească de aura inscripțiilor sacre. Ardența verbului îi conferă caracteristicile unui profet biblic, care prin asumarea păcatului și a dramatismului rugăciunii este adus în matca mărturisirii vibrante și sincere: „Limpezimea dintâi, transparența nesfârșită a zorilor sacralului însămânțau în mine fiorul / deodată cu verbele rugăciunii ce le-am primit din gura Cantorului zămislitorului / numai auz eram pentru nemaiauzit, numai văz pentru ceea ce nu se îmbie vederii.”⁴ În poezia lui Damaschin, misterul se cere revelat și împărtășit. Ca poet mistic, scopul ontologic și estetic este dat de drumul spre sfințenie. În așteptarea mării revelații, spiritul capătă un soi de trezvie, de lipezime și curățare, iar poetul pare un pictor al viziunii originare de care se vrea robit: „înfrigorat sufletul, un copil abandonat în miezul unei înzăpezite răspântii / cât de anevoie ar fi putut presimți o nouă revărsare a zorilor sacralului / cândviziunea pe care ochii săi nu erau pregătiți s-o întâlnească, venea să-L înfieze?”⁵

Ultimele trei volume de poezie sunt scrise sub un regim de criză, în care semnele de agonie și pustiire lăuntrică aglomerează o imagine a dezastrului: „Dan Damaschin nu se ferește

² Dan Damaschin, *Reculegeri*, Editura Albatros, București, 1981, p. 9.

³ *Idem*, *Kaspar Hauser*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p.59.

⁴ *Ibidem*, p.18.

⁵ *Ibidem*, p.19.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

însă de a-și mărturisi teama de efecte sumbre, și atunci le convertește domestic sau le mitizează diafazându-le.”⁶

În interiorul poeziei sale, pot fi observate două direcții majore: căutarea sacrului și misticismul. Căutarea sacrului nutrește din viziunea terifiant-eschatologică generată de sentimentul sufocant al păcatului, al vinei existențiale, și se caracterizează prin tonul pilduitor, lamentabil. A doua direcție îl transformă pe Damaschin din poet religios într-un poet pentru care simbolismul biblic își pierde proeminența, fiind atinse înălțimile comunicării firești cu divinitatea, dar și ale extazului. Această dualitate a demersului poetic nu este întâmplătoare. În cadrul poeziei religioase românești, Damaschin se individualizează tocmai prin această pendulare între căutarea încrâncenată a divinității cu toată recuzita autoflăgerării, și seninătatea ascetică a acceptării ei. La aceasta, calmul reconciliant, împăciuator, se poate preschimba rapid în vehemența combativă care demască Ispita, Tăgada, Seceta, Cutremurul. Dan Damaschin știe că măsura poeziei sale este dată de propria-i sfâșiere, începută stângaci dinăuntru, dar care nu-și poate păstra parametri interiori, ci are nevoie să fie vărsată în afară. Damaschin prezintă demonul întunericului scăpărător de lumină lucidă, amară, un demon mândru, ironic, deprins a dibui amărăciunea și zădărniciile, refugiat în rău, în venin, neodihnit, nevindecabil, un demon care sângerează și amprentează sarcasm.

Volumele lui de poezii sunt treziri ale sufletului la surprizele și splendorile acestei lumi, dar în același timp sunt un pelerinaj în căutare de nevinovăție și de puritate absolută, proclamate a fi bunuri supreme: „Poetul pune o distanță între spiritul ce cutează să se măsoare cu sacrul și cu absolutul și lumea comună: fascinația vizionară consumă și reprezintă ființa, iar prețul plătit pentru intimitatea cu Cerescul este propria distrugere. Căutarea verbului pur și armonios e mereu riscantă.”⁷ Fiindcă neprihănirea este innacesibilă și imposibilă, se trece la o inocență ambiguă, ca mai apoi să se preschimbe în deznădejdea rece: „ma simt în tot mai mică măsură părtaș la lucrarea divinului, «mâna de ajutor ce o sperase ziditorul».”⁸

Un poet liniștit, care însuflețește fără timp și fără scenă poezia, Damaschin este legat originar prin logos de primordialitate, căpătând astfel caracterul unui poet primordial: „poetul merită atenție fiindcă posedă o calitate rară printre începători: gândește liric. Poemele lui lasă să se vadă mecanismul construcției bazat pe stabilirea unei corespondențe subtile între concretețea metaforelor, și călătoria abstractă a gândirii.”⁹

Discursul lui poetic este o sforțare de a-și pierde sinele autentic prin sacrificiu, de a-l înstrăina de dragul „ființării laolaltă”, poetul mărturisind că: „din resursele de pe urmă ale ființei își trage seva poemul meu”.¹⁰ Oglinzile și numinosul înspăimântă, însă atunci apare sublimul ca element funcțional al poetului, discursul cere o coborâre în străfundurile cenzurate ale ființei, o

⁶ Ion Negoitescu, *Alte însemnări critice*, Editura Cartea Românească, 1980, p. 175.

⁷ Ion Pop (coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești*, (A-M), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, p. 12.

⁸ Dan Damaschin, *Kaspar Hauser*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p.31.

⁹ Laurențiu Ulici, *Prima verba*, vol.II, Editura Albatros, București, 1978, p. 64.

¹⁰ Dan Damaschin, *op.cit.*, p.9

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

dezorbire forțată a ochiului obișnuit cu luminozitatea învăluitoare și mincinoasă. Căutarea numinosului este o trăsătură dominantă a discursului poetic damaschinian. Numinosul nu poate fi învățat, ci numai trezit în spirit. Damaschin nu se confesează, el nici nu dispăre în spatele lumii create, ci el parcă își trăiește o a doua experiență existențială, parcă ar cutreiera neliniștit o lume posedată cândva, însă care acum pare străină: „poezia își naște, dimpotrivă, treptat, conștiința, spre a se lăsa apoi absorbit de ea. Poetul care creează spre a se exprima reușește nu numai să se exprime, dar și să-și creeze un mod de a fi, altul decât ce rea, să se elibereze de sine și de lume, într-un spațiu nou, salvator, dincolo de viață și de moarte”.¹¹

„Dan Damaschin nu se ferește însă de a-și mărturisi teama de efecte sumbre, și atunci le convertește domestic sau le mitizează diafazându-le”¹², e visându-și propria-i poezie. Discret, parcă face poezie cu pumnii strânși, mărturisindu-și făgăduința de a aduce cuvintelor starea de dinainte de Babel. Poemele de început se leagănă într-o extravagantă barocă, într-o învăluire de metafore, în virtuozitate și suplețe, în frânturi ce captează copilăria lumii. Din acest punct luminos, cu irizații păgâne, își începe lunga călătorie spre Dumnezeu. Departate de atingerea unei tot mai ample serenități, a unei tot mai cuprinzătoare certitudini, cum se întâmplă în cazul însetaților căutători de Absolut, în căutările lui Damaschin se simte o tensiune de mare adâncime, iar călătoria sa interioară este ca Via Dolorosa. Fiecare poem este un stigmat, iar poetul rățăcește într-un purgatoriu de sine și de ceilalți. În lirica sa este ca „a doua zi după cădere”, un hâu căscat între lumină și întuneric, o sursă de conflict, o tensiune, un contrast care vibrează într-un relief infernal. Poezia nu mai devine un har, ci un blestem, o suferință și o neputință, deoarece „răbdarea de îngeri s-a terminat”.

Calea de eremit a liricii lui Damaschin este despăcată de sulița îndoiieli, iar distanța până la El este cotropită de întunecata involburare a durerii: „respiram același văzduh cu păsările fără să fiu însă atins de duhul cântecului ce le însuflețea; amuțeam în numele unei seminții ce nu locuise nicicând sub acoperișul poemului (dezmoșteniți ai Firii, halucinați ai miresmelor, cei care și-au ratat sinuciderea etc.). Moartea o întrevedeam în chip de confidentă târzie, nesperată.”¹³ Păcatele lumii par că nu își găsesc convertirea. Aplecat asupra lumii în descompunere, poetul ține în mâini o pâine ritualică dospită din căderile omenirii, pentru sărbătoarea răscumpărării, iar poemele sale sunt firimiturile căzute care satură săracii.

Elementul religios al poeziei lui Damaschin este unul livresc, vizionar, melancolic și revelator. Religiozitatea se identifică atât cu creația artistică, dar și cu ființa poetului, devenind un destin al exprimării logosului. Misterios și oracular, poetul se confesează și se roagă, invocă divinul și se revoltă, trăiește spiritualizarea abrupt și îndură pentru a se ispăși: „Doar un tunet ce nu mai contenește îmi trimite singurul tărâm ce mi-a rămas; / Șoaptei mele i-e dat să se măsoare cu vuietul a nouăzeci de nicovale; / Îndoiala și disperarea sunt partea mea de zestre, averea ce nimeni nu mi-o poate tăgădăi.”¹⁴ Raportarea la religiozitate se face în mod direct, vehement. Autorul se află permanent în tensiune și în luptă cu sine însuși și cu ce se află în

¹¹Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, Editura Timpul, Reșița, 1996, pp. 15-16.

¹²Ion Negoïtescu, *Alte însemnări critice*, Editura Cartea Românească, 1980, p.175.

¹³Dan Damaschin, *op.cit.*, p.17.

¹⁴*Idem*, *A cincea esență*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989, p.45.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

afara sa, se străduiește din răspuțeri să se depășească, să învingă lumescul, aproximând absolutul. Pentru împlinirea acestor țeluri se folosește de cuvântul poetic prin intermediul căruia își exprimă suferința, îndurarea, patosul, patima, tenacitatea: „suflete ce credeai a ști totul despre eclipse, ai fost luat pe nepregătite.”¹⁵

Damaschin folosește un limbaj ardent încă din primele versuri, lăsând impresia unui spirit fantast, exprimându-și experiențele de tip vizionar, iar ipostaza lui lirică este cea a Poetului, aflat într-un dialog perpetuu, nu rareori tensionat, cu limitele limbajului și ale poeziei. Starea de poezie este sinonimă cu cea de reculegere, care este marcată de suspendarea contactului cu universul empiric. „Dan Damaschin persistă a fi unul din acei poeți care își practică meseria cu depina conștiința a unui sacerdotiu”.¹⁶

Poezia devine echivalentul unei ascensiuni spre planurile de existență superioare, pentru care, personajul liric nu se simte însă suficient de „curat”, el are conștiința captivității în visceral, resimte teroarea corporalității și a forțelor gravitaționale ale acesteia, astfel încât actul creației se transformă într-un eșec permanent, legat de neputința articulării în limbaj omenesc a coliziunii cu limitele umanului. „Eul liric trăiește acum mai mult decât oricând drama alienării lumii cu comuniunea sacrală originară; speranțelor inițiate ale «reîntronării inocenței», li se substituie conștiința distanței și sentimentul spaimei, egala neîmpăcare cu sine și cu universul înstrăinat.”¹⁷

Rugăciunile umile dar încrezătoare, dar și frisoanele pocăinței, modelează un univers înnoit, în care rugăciunea va deveni o veghe necurmată, implicând renunțarea la cuvintele proprii în favoarea Verbului divin, accentuând și atenuând starea de criză a eului. Al. Cistelean îl consideră „cu un program mai curând e profunzime decât de mare suprafață și poet mai degrabă de stimă decât de notorietate, Dan Damaschin este ultimul nostru apostol al sublimității.”¹⁸

Discreția, asumarea, răbdarea, fac din Damaschin un căutător al dialogului cu Ființa Supremă, cu Dumnezeu. Dacă la început căuta pe urmele lui Hölderlin, în ultima parte a creației sale, Damaschin accede la împăcare cu Dumnezeu: „căci el face într-adevăr notă aparte în contextul poeziei actuale, mai degrabă rezervată, dacă nu chiar cu totul opusă deschiderilor metafizice ale lirismului și limbajului grav, solemn-ritualizat, care-i corespunde. O neliniște și o tensiune benefice vin adesea să deplaseze liniile ritualului în care perseverează în postură de «iluminat» și «ales» autorul acestor poeme.”¹⁹

Autorul va inventa paradisuri ale cuvântului, senzații și percepții angelice. Vizionarismul din primele volume ale poetului va fi substituit însă în mod progresiv de o poezie cu modulații imnice, reliefând comuniunea deplină dintre uman și forța divină.

¹⁵*Ibidem*, p. 23.

¹⁶I.Negoșescu, *Scriitori contemporani*, Editura Dacia, Cluj, 1994.

¹⁷Ion Pop, *Pagini transparente*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997, p. 224.

¹⁸Al.Cistelean, *Poezie și livresc*, Editura Cartea Românească, 1987, p. 179.

¹⁹ Ion Pop (coord.), *Dicționar analitic de opere literare românești*, (A-M), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007, p. 12.

Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda (Editors)

CONVERGENT DISCOURSES. Exploring the Contexts of Communication

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2016

ISBN: 978-606-8624-17-4

Section: Literature

Din conștiința păcatului și a căderii, se naște foamea de sacru, aspirația poetului de a intra în comuniune cu divinitatea. Experiența sacrului se înscrie în scenariul peisajelor apocaliptice. Starea poetică rămâne mereu tensionată și dramatică, deoarece prezența divinului copleșește umanul, declanșând un soi de teroare religioasă.

BIBLIOGRAPHY:

Bibliografia operei:

Damaschin, Dan, *Intermundii*, Editura Albatros, București, 1975

Damaschin, Dan, *Reculegeri*, Editura Albatros, București, 1981

Damaschin, Dan, *Trandafirul și clepsidra*, Editura Albatros, București, 1985

Damaschin, Dan, *A cincea esență*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989

Damaschin, Dan, *Kaspar Hauser*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991

Damaschin, Dan, *Îndurările și alte poeme*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002

Bibliografia critică:

Cistelecan, Al., *Poezie și livresc*, Editura Cartea Românească, 1987

Manolescu, Nicolae, *Metamorfozele poeziei*, Editura Timpul, Reșița, 1996

Negoîtescu, Ion, *Alte însemnări critice*, Editura Cartea Românească, 1980

Negoîtescu, Ion, *Scriitori contemporani*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994

Pop, Ion, *Pagini transparente*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997

Ulici, Laurențiu, *Prima verba*, vol.II, Editura Albatros, București, 1978

Dicționare:

Dicționar analitic de opere literare românești (coord. Ion Pop), (A-M), Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007